

Norsk Presseforbund og Norsk redaktørforening
Rådhusgata 17

0158 Oslo

Sendes bare per e-post

Deres referanse

Vår referanse

Dato

17-170785AST-BORG/03

28.06.2018

Eirik Jensen - Spesialenheten for politisaker Beslutning om fotografering, film- og lydopptak under ankeforhandlingen

1. Pressens søknad om unntak fra opptaksforbudet

Norsk redaktørforening og Norsk Presseforbund, heretter i fellesskap også omtalt som pressen, har i brev av 3. juni 2018 til Borgarting lagmannsrett søkt om unntak fra opptaksforbudet i domstoloven § 131 a.

Det er presisert at søknaden gjelder alle former for opptak og overføring, som stillbildefotografering, lydopptak for radio og film- og videoopptak for fjernsyn og web-TV.

Betegnelsen «opptak» brukes i det følgende om alle former for opptak, herunder direkteoverføring av lyd og bilder.

Søknaden gjelder hele ankeforhandlingen med unntak for de deler av forhandlingene som går for lukkede dører etter rettens senere beslutning om dette. Det er presisert at pressen forutsetter at forbudet bare gjelder selve rettsforhandlingene når retten er satt, og at forbudet ikke hindrer opptak før og etter at retten er satt, i pauser, ved domsavsigelse og etterpå, utover de begrensninger som følger av domstoloven § 131 a første ledd andre punktum.

Pressen har vist til den særlige allmenne interessen straffesaken har. Det er videre vist til at Eirik Jensen selv har søkt offentlighetens lys og ønsker størst mulig åpenhet rundt behandlingen av saken. De fleste vitnene vil være profesjonelle aktører, slik at det er få eller ingen grunner til å begrense opptak. Videre framholdes det at åpenhet er en forutsetning for at media skal kunne utøve sin demokratiske funksjon som uavhengig kontrollør av domstolene.

Pressen argumenterer for at lyd- og bildeopptak generelt bør være tillatt, slik at retten treffer eventuelle begrensninger underveis når det blir aktuelt, og etter at også pressen er hørt.

2. Partenes synspunkter

Lagmannsretten har forelagt søknaden for påtalemyndigheten og forsvarerne med frist for bemerkninger.

Spesialenheten for politisaker har i e-post av 11. juni 2018 motsatt seg at det gjøres unntak fra forbudet under ankeforhandlingen, og mener at vilkårene for å tillate opptak av hele forhandlingen ikke er til stede, jf. domstoloven § 131 a, jf. forskrift om fotografering § 3 andre ledd. Spesialenheten har vist til sine merknader for Oslo tingrett samt Oslo tingretts begrunnelse for å nekte opptak. Spesialenheten mener tingrettens begrunnelse framdeles er dekkende for situasjonen.

Tingrettens beslutning er av 13. desember 2016, og lagmannsretten viser til deler av denne i det følgende.

For tingretten krevde Spesialenheten lukkede dører for store deler av forhandlingene, blant annet de tiltaltes forklaringer, og motsatte seg opptak med samme begrunnelse. Tingretten tok ikke begjæringen om lukkede dører under de tiltaltes forklaringer til følge, og Spesialenheten har opplyst at tilsvarende begjæring ikke vil bli framsatt for lagmannsretten. Spesialenheten motsetter seg imidlertid fremdeles opptak av de tiltaltes forklaringer.

Spesialenheten hadde også innvendinger mot opptak av vitneforklaringer. Fra tingrettens gjengivelse av Spesialenhetens bemerkninger hitsettes:

«Det gjøres likevel oppmerksom på at Spesialenheten er usikker på hva det fra søkerne menes med at det i all hovedsak er profesjonelle aktører som skal forklare seg og at dette skulle tilsi at det ikke gjøres begrensninger i en eventuell tillatelse til opptak. Det er riktignok mange personer som skal forklare seg om forhold som de er kjent med som ansatt i politiet eller tolletaten. Dette er ikke bare personer med lederposisjoner, som skal forklare seg om regler eller praksis, men personer med ulike stillinger som skal forklare seg om hendelser de selv har opplevd. Flere skal også forklare seg om forhold som ligger langt tilbake i tid og som gjelder virksomhet som det i utgangspunktet ikke er offentlighet om. Det er viktig for sakens opplysning at retten får forklaringer uten at disse påvirkes av at det gjøres opptak. Flere vitner har vært eller er involvert i straffesaker, og opptak av forklaringene kan vanskeliggjøre muligheten for å få deres forklaringer. For alle vitnene gjelder også at det vil være uheldig for sakens opplysning, og i strid med hovedregelen i straffeprosessloven § 129 første ledd, dersom opptak som sendes direkte eller brukes mer eller mindre uredigert vil bli sett av vitner som skal forklare seg senere i forhandlingene. Forhandlingene skal foregå over lang tid, og det vil være vanskelig for aktørene å følge med på dekningen til enhver tid.»

Spesialenheten vil ikke motsette seg at det gjøres opptak under innledningsforedrag som går i åpen rett på samme måte som i tingretten, det vil se at det legges inn en forsinkelse i overføringen slik at navn m.m. ikke kommer ut.

Advokat Elden har i brev av 5. juni 2018 opplyst at Eirik Jensen fastholder sin oppfatning fra tingretten og sitt brev av 6. desember 2016 til Oslo tingrett. Dette innebærer at Jensen samtykker i at det gjøres unntak fra opptaksforbudet for hele hovedforhandlingen. I brevet til tingretten er vist til at saken har særlig stor allmenn interesse, at hele saken bør føres for åpen rett, at Jensen ønsker å forklare seg for åpne dører, og at samfunnsinteresser medfører at det her må tillates opptak av hele hovedforhandlingen. I brevet konkluderes med bl.a.:

«I en sak der [Jensen] anklages for korrupsjon som offentlig tjenestemann og medvirker i en større narkotikaforbrytelse samtidig som han er polititjenestemann, trer hensynet bak offentlighetskravet til med tyngde.»

Advokat de Vibe har i e-post av 11. juni 2018 gitt sin tilslutning til Spesialenhetens bemerkninger.

På bakgrunn av Spesialenhetens innvendinger har lagmannsretten gitt pressen ny frist for eventuelle bemerkninger. Pressen ble samtidig orientert om at lagmannsretten vurderte å forby opptak av lagretten og invitert til å kommentere dette spørsmålet innen samme frist.

Pressen har i e-post av 26. juni 2018 oppfordret lagmannsretten til ikke å nedlegge forbud mot fotografering og filming av lagretten utenfor forhandlingene. Et forbud vil være et inngrep i pressens rett til å innhente informasjon og må vurderes opp mot Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10. Det er vist til Rt-2013-374, Rt-2015-1467 og storkammeravgjørelsen Magyar mot Ungarn av 8. november 2016. Videre er det vist til at offentlighet i rettspleien er et viktig prinsipp som er forankret i EMK artikkel 6 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter 1966 artikkel 14 nr. 1. Det skal derfor vektige grunner til for å forby fotografering og filming utover det som følger av loven. Endelig er det vist til at fotografier og film er viktig dokumentasjon som kan styrke den uavhengige kontrollen av hvem som dømmer og i tillegg være historisk viktig dokumentasjon for den aktuelle saken. Denne saken, som er Norges siste store sak med lagrette, har særlig historisk verdi.

3. Lagmannsrettens vurdering

3.1 Generelt

Domstolloven § 131 a første ledd første punktum følger:

«Under forhandlingene i straffesaker er fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn forbudt.»

I domstoloven § 131 a andre ledd er det åpnet adgang til å gjøre unntak fra forbudet i første ledd. Det heter:

«Dersom særlige grunner taler for det, kan retten under hovedforhandlingen gjøre unntak fra forbudet når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.»

I medhold av domstoloven § 131 a tredje ledd er det fastsatt utfyllende forskrift av 15. november 1985 om fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn under hovedforhandling i straffesak (forskriften). I henhold til forskriften § 3 første ledd bokstav b kan retten tillate fotografering eller opptak under hovedforhandlingen når saken har "betydelig offentlig interesse". Av bestemmelsens andre ledd framgår det at:

«Tillatelse etter første ledd skal likevel ikke gis når fotograferingen eller opptaket kan antas å få uheldig virkning for behandlingen av saken. Tillatelse skal også nektes når tiltalte er mindreårig eller når fotografering eller opptak av andre grunner vil medføre en urimelig belastning for tiltalte, hans nærmeste eller for andre berørte som deltar i saken.

I Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt-2003-593 avsnitt 33 er det uttalt at formålet bak forbudet i domstoloven § 131 a første ledd første punktum er "gjennomføringen av en forsvarlig og rettferdig rettergang og å ivareta de implisertes personvern".

Av forarbeidene til § 131a framgår det at adgangen til å gjøre unntak fra opptaksforbudet "*ikkje bør tolkast for snevert*", jf. Innst.O.nr.27 (1980-1981) s. 41. Utviklingen de senere år har også gått i retning av å tillate opptak i større straffesaker med allmenn interesse. I tingrettens beslutning 13. desember 2016 om å tillate opptak under hovedforhandlingen heter det om dette:

«Videre vises til den utvikling som har vært i de senere år med større aksept av opptak fra hovedforhandlingen i større straffesaker med allmenn interesse, jf. utkast til ny domstollov av 31. august 2014 fra Tron E. Sundet, som ble sendt på høring fra Justisdepartementet ved brev av 15. juni 2016. I utkastet side 111 er referert uttalelse fra en arbeidsgruppe nedsatt av Domstoladministrasjonen, hvor det heter:

«Ved å ta bort vilkåret om «særlige grunner» signaliseres at domstolene ikke bør legge en for streng vurdering til grunn i forhold til om det skal gis tillatelse til fotografering eller opptak. Det vises til den utvikling som har vært i domstolene i de senere år med i større grad å gi tillatelse til fotografering, fjernsynsoverføring og videoopptak. Det har ikke vært særlige negative erfaringer med denne utviklingen.»»

Etter lagmannsrettens syn er det ingen tvil om at vilkåret for unntak – «særlige grunner» - er oppfylt i denne saken. Saken har betydelig offentlig interesse, jf. forskriften § 3 første ledd bokstav b. Vurderingen av om det skal gjøres unntak vil da bero på en totalvurdering, der hensynet til sakens betydelige offentlige interesse må avveies mot eventuelle negative virkninger opptak vil ha for behandlingen av saken og de impliserte, jf. § domstoloven 131 a

andre ledd og forskriften § 3 andre ledd. For å ivareta de kryssende hensyn som gjør seg gjeldende, kan retten fastsette vilkår for opptak etter forskriften § 4, og herunder blant annet bestemme at opptak bare skal skje under deler av forhandlingen.

Pressen har søkt om at det i utgangspunktet gjøres unntak for opptaksforbudet for hele ankeforhandlingen. Det er i den forbindelse blant annet vist til at offentlighet er nødvendig for at pressen skal kunne ivareta sin rolle i et demokratisk samfunn som uavhengig kontrollør av domstolene. Lagmannsretten bemerker til dette at hensynet til offentlighet og pressens kontrollfunksjon ivaretas gjennom hovedregelen om offentlige rettsmøter og referatfrihet, jf. domstoloven § 24. Det er ingen forutsetning for at pressen skal kunne fylle sin demokratiske rolle, at det gis adgang til opptak av forhandlingene for radio, fjernsyn eller nettoverføring. Når det gjelder forholdet mellom bestemmelsene om opptaksforbud under rettsforhandlingene og EMK artikkel 6 om offentlighet og artikkel 10 om ytringsfrihet, vises det til Rt-2001-568.

Da saken ble behandlet i tingretten, ble det gjort delvis unntak for opptaksforbudet, ved at opplesning av tiltalebeslutningene, aktors innledningsforedrag, forsvarernes merknader, prosedyrene og domsavsigelsen ble tillatt filmet med mer.

Lagmannsretten er i likhet med tingretten kommet til at det i medhold av forskriften § 4 skal gis adgang til opptak av deler av forhandlingene, slik som fastsatt i punkt 4 nedenfor, og på slike nærmere vilkår som fastsatt i punkt 5.

Med rettens medlemmer menes i det følgende fagdommerne (i motsetning til lagretten).

4 Delvis unntak fra opptaksforbudet

4.1 Opptak ved ankeforhandlingens begynnelse

Det kan gjøres opptak av at rett settes inkludert rettens leders presentasjon av aktører og parter samt avklaringen av fagdommernes habilitet. Det kan i denne forbindelse gjøres opptak av de profesjonelle aktørene og partene (rettens medlemmer og andre ansatte i lagmannsretten, aktorer, forsvarere, aktoratets og forsvarets bisittere og de tiltalte).

De tiltalte og aktørene kan oppleve opptak som noe forstyrrende, men utover dette kan ikke lagmannsretten se at et slik tidsbegrenset adgang til å gjøre opptak når rett settes, har uheldige virkninger for behandlingen av saken. Det er sett hen til at både Jensen og Cappelen er offentlig kjente personer. Jensen har ikke motsatt seg opptak under forhandlingen, og Cappelen har gitt uttrykk for at han godkjenner filming og fotografering første dag. Hensynet til sakens offentlige interesse bør derfor få gjennomslag.

Det skal ikke gjøres opptak av de uttrukne lagrettemedlemmene, se nærmere punkt 4.7 nedenfor om filming og fotografering av lagretten. Til orientering vil de uttrukne

lagrettemedlemmene på dette tidspunktet sitte samlet på publikumsplassene. Rettsbetjenten kan veilede pressen om de uttrukne lagrettemedlemmenes plassering slik at det ikke blir gjort opptak av disse.

4.2 Ikke opptak under etablering av lagretten

Det skal ikke gjøres opptak under etableringen av lagretten, herunder presentasjon av lagrettemedlemmene, habilitetskontroll, formaning, forsikring og ordførervalg.

For begrunnelse, se punkt 4.7 nedenfor.

4.3 Opptak under opplesning av tiltalebeslutning, innledningsforedrag og prosedyrer.

Det kan gjøres opptak av opplesning av tiltalebeslutningen, tiltaltes (Jensens) svar, aktors innledningsforedrag, forsvarernes merknader til innledningsforedraget og aktor og forsvarernes prosedyrer. Det må påregnes at dørene kan bli lukket under deler av innleggene, spesielt under prosedyrene, slik at opptak ikke kan skje.

Når det gjelder opplesning av tiltalebeslutning og svar, vil dette kunne oppleves som belastende for Jensen. Han har imidlertid samtykket til opptak, og lagmannsretten har lagt avgjørende vekt på sakens offentlige interesse. Aktoratet og forsvarerne kan oppleve opptak under sine innlegg som noe forstyrrende. De har imidlertid samtykket til opptak under sine innledningsforedrag, og lagmannsretten kan ikke se at spørsmålet står i en vesentlig annerledes stilling når det gjelder prosedyrene selv om disse må antas å være betydelig lengre enn innledningsforedrag og merknader. Det legges avgjørende vekt på sakens offentlige interesse.

4.4 Ikke opptak av de tiltaltes forklaring

Jensen har ikke innsigelser til at hans forklaring tas opp, mens Cappelen har motsatt seg dette. Partenes standpunkt er ikke avgjørende for rettens avgjørelse, Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen, jf. NUT 1969: 3, side 379.

Lagmannsretten vurderer spørsmålet på samme måte som tingretten, som i sin beslutning av 13. desember 2016 uttalte:

«Retten kan ikke se bort fra muligheten av at de tiltaltes forklaring vil kunne bli påvirket av om de blir gjort opptak i direkte eller redigerte sendinger. En forklaring med kamera til stede vil kunne bidra til å dreie fokus bort fra de handlingene de er tiltalt for. På denne bakgrunn finner retten at det ikke skal gjøres opptak av de tiltaltes forklaring, jfr. domstolloven § 131a annet ledd og forskriften § 3 annet ledd.»

Lagmannsretten slutter seg til denne begrunnelsen og tilføyer at opptak også vil kunne virke forstyrrende for aktoratets, forsvarernes og rettens avhør av de tiltalte. Opptak og offentliggjøring av forklaringene i redigert eller uredigert form er også lite forenlig med hensynene bak regelen i straffeprosessloven § 129 første ledd om at vitner ikke bør høre på forhandling i saken før de selv er avhørt, selv om dette hensynet svekkes noe ved den omfattende dekningen saken fikk i tingretten, og også vil kunne få i lagmannsretten.

4.5 Ikke opptak av vitneforklaringene eller øvrig bevisførsel

Det er fra aktor- og forsvarersiden varslet til sammen over 120 vitner. Svært mange av disse er polititjenestemenn, flere i ledende stillinger. Det er imidlertid også flere andre vitner, blant annet personer som har vært eller er involvert i straffesaker, og personer i de tiltaltes familie.

Vitnene er ikke spurt om de samtykker til opptak.

Lagmannsretten er også på dette punktet enig med tingretten, som uttalte:

«Retten kan ikke se bort fra muligheten av at vitnenes forklaring vil kunne bli påvirket av om det blir gjort opptak. En forklaring med kamera til stede vil kunne bidra til å dreie fokus bort fra det vitnene skal forklare seg om, og også medføre at de uttaler seg forbeholdent. På denne bakgrunn finner retten at det ikke skal gjøres opptak av noen vitneforklaring, jfr. domstolloven § 131a annet ledd og forskriften § 3 annet ledd.»

I tillegg kommer hensynet til aktørene og straffeprosessloven § 129, jf. ovenfor. Når det gjelder øvrig bevisførsel, bemerkes at aktoratet og forsvarerne har opplyst at dokumentbevisene i det vesentlige vil bli ført under vitneførselen.

På samme måte som tingretten holder lagmannsretten muligheten åpen for at det likevel kan gis tillatelse til opptak av enkelte vitneforklaringer, dersom det foreligger søknad om dette, vilkårene for opptak foreligger og vitnet samtykker.

4.6 Lagrettens kjennelse og domsavsigelsen

Lagmannsretten vil senere ta stilling til om det skal gjøres unntak for opptaksforbudet ved lagrettens kjennelse og domsavsigelsen.

4.7 Ikke opptak av lagretten

De unntak fra opptaksforbudet som er nevnt ovenfor, gjelder ikke lagrettens medlemmer. Lagmannsretten finner at det vil ha uheldig virkning for behandlingen av saken om lagretten filmes eller fotograferes under forhandlingene. Slik filming og fotografering vil også være en urimelig belastning for lagrettemedlemmene. Det skal da ikke gjøres unntak fra opptaksforbudet, jf. domstolloven § 131 a andre ledd og forskriften § 3 andre ledd.

Lagmannsrettens syn er begrunnet umiddelbart nedenfor i tilknytning til domstoloven § 133. Denne begrunnelsen er også dekkende for hvorfor det ikke gjøres unntak for opptaksforbudet under forhandlingene.

Lagmannsretten nedlegger i denne saken også uttrykkelig forbud mot opptak av lagrettemedlemmene, også utenfor forhandlingen, det vil si i tiden før rett settes om morgenen, i pausene og i forbindelse med at forhandlingene avsluttes for dagen. Forbudet gjelder også opptak av lagrettemedlemmene på vei til og fra rettsmøtet og under opphold i rettsbygningen.

Hjemmel for forbudet mot opptak utenfor forhandlingene er domstoloven § 133, som pålegger rettens leder å våke over at forhandlingene foregår med orden og verdighet. Formålet med bestemmelsen er at administrator skal legge til rette for at forhandlingene blir gjennomført på en forsvarlig og verdig måte, og sikre at aktørene i saken får den nødvendige ro og konsentrasjon til å utføre de oppgaver som er tildelt dem, jf. HR-2016-1769-U avsnitt 14 med henvisning til LB-2013-196125-2.

Pressen har bedt om at lagmannsretten vurderer et forbud opp mot EMK artikkel 10, og har framholdt at Høyesterett ikke vurderte forholdet til EMK og praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen i HR-2016-1769-U.

Det følger av EMK artikkel 10 nr. 1 at retten til ytringsfrihet omfatter frihet «til å motta og meddele opplysninger [...] uten inngrep av offentlig myndighet [...]». Etter EMK artikkel 10 nr. 2 kan denne retten likevel undergis begrensninger når dette er bestemt ved lov og er nødvendig i et demokratisk samfunn på grunn av nærmere angitte hensyn, herunder andres rettigheter og for å bevare domstolens autoritet og upartiskhet.

I Rt-2001-568 uttalte Høyesterett at forbudet i domstoloven § 131 a mot opptak fra forhandlingene i en straffesak ikke er i strid med retten til å motta og meddele opplysninger etter EMK artikkel 10. Kjæremålsutvalget kunne ikke se at det var støtte i EMDs eller kommisjonens praksis for å tolke retten til ytringsfrihet slik at den gir rett til opptak for radio eller fjernsyn under forhandlinger i en straffesak.

Lagmannsretten antar at dette kan stille seg annerledes når det dreier seg om opptak *utenfor* rettsforhandlingene.

Pressen har vist til Rt-2013-374 og Rt-2015-1467 samt EMDs storkammeravgjørelse av 8. november 2016 i sak EMDN-2011-18030 (Magyar Helsinki Bizottság mot Ungarn) til støtte for at pressens rett til informasjonshenting er vernet. Problemstillingen og saksforholdet i disse avgjørelsene skiller seg fra det som er situasjonen i saken her, og avgjørelsene gir begrenset veiledning for vår problemstilling. Lagmannsretten bemerker imidlertid at innhenting og formidling av informasjon gjennom fotografering og filming ligger i kjernen av den journalistiske virksomheten, og antar at retten til å fotografere og filme

lagrettemedlemmene utenfor rettsforhandlingene i utgangspunktet er vernet av EMK artikkel 10 nr. 1.

Det er ikke nødvendig for lagmannsretten å ta endelig stilling til spørsmålet, idet et forbud etter lagmannsrettens syn faller innenfor rammen av EMK artikkel 10 nr. 2.

Høyesterett avgjorde i HR-2016-1769-U at et forbud mot opptak av lagrettemedlemmene utenfor forhandlingene har hjemmel i domstoloven § 133. Kravet til lovhjemmel er derfor oppfylt. Formålet med domstoloven § 133 er som redegjort for ovenfor å sikre at forhandlingene blir gjennomført på en forsvarlig og verdig måte, og sikre at aktørene i saken får den nødvendige ro og konsentrasjon til å utføre de oppgaver som er tildelt dem. Dette er relevante hensyn etter EMK artikkel 10 nr. 2, som blant annet tillater begrensninger for å «bevare domstolens autoritet og upartiskhet». Lagmannsretten kan ikke se at Høyesteretts fortolkning av domstoloven § 133 er i strid med EMK artikkel 10.

En begrensning i ytringsfriheten må være nødvendig for å ivareta nærmere bestemte hensyn. I samsvar med dette vil et forbud i det enkelte tilfelle måtte bero på en konkret og helhetlig vurdering av om det foreligger hensyn som er tilstrekkelig tungtveiende til å begrunne unntak.

Pressen har en viktig kontrollfunksjon overfor domstolene og ivaretar publikums informasjonsbehov i saker med stor allmenn interesse. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at dette er hensyn som gjør seg gjeldende med særlig styrke når det gjelder rett til filming og fotografering av lagrettemedlemmene utenfor forhandlingene. På den annen side er det vektige hensyn knyttet til en forsvarlig gjennomføring av saken som tilsier forbud. Hensynet til lagrettemedlemmenes personvern er også et relevant moment i vurderingen.

Når det gjelder den nærmere begrunnelsen for forbudet, viser denne lagmannsrett til lagmannsrettens beslutning i sak LB-2016-58330-1, gjengitt i HR-2016-1769-U avsnitt 15:

«Det er administrators ansvar å legge til rette for at forhandlingene foregår forsvarlig og sikre at aktørene i saken får den nødvendige ro til å utføre de oppgavene som er tildelt dem. Lagretten skal ta stilling til de spørsmål som vil bli forelagt den etter flere uker i retten. Lagretten har alltid en meget viktig oppgave. I tillegg er denne saken på mange måter særlig krevende. Lagrettens medlemmer trenger derfor ro og konsentrasjon for å kunne vareta sine plikter etter loven. Å bli fotografert eller filmet er en tilleggsbelastning lagrettens medlemmer bør slippe å utsettes for. I motsetning til fagdommerne, aktorene, forsvarerne og bistandsadvokatene er disse ikke profesjonelle. Den sentrale begrunnelsen for forbudet er altså at fotografering eller filming av lagrettens medlemmer i tiden før lagmannsrettens juridiske dommer kommer inn i salen om morgenen, i pausene og etter at ankeforhandlingen er avsluttet for dagen, kan forstyrre forhandlingene og være egnet til å påvirke lagrettens arbeid.»

Denne begrunnelsen er fullt ut dekkende for situasjonen i saken her. Lagmannsretten viser til at det dreier seg om en langvarig (20 uker) og kompleks straffesak, som er gjenstand for omfattende dekning i mediene. Lagrettemedlemmene har behov for å skjermes mot filming og fotografering for å få den nødvendige ro til å konsentrere seg om den viktige oppgaven de er tildelt.

Etter lagmannsrettens syn kan ikke disse hensynene ivaretas ved at retten først griper inn i konkrete situasjoner som oppleves som forstyrrende, slik pressen har anført. For det første vil skaden da ha skjedd. For det andre er det den generelle adgangen til filming og fotografering som i særlig grad vil være forstyrrende og en belastning for lagrettemedlemmene. En slik generell adgang medfører at de må være forberedt på at de kan filmes og fotograferes til enhver tid når retten ikke er satt. Denne belastningen forsterkes ved at bilder og film i dag blir liggende på internett, noe som kan forsterke pågangen mot lagrettemedlemmene både fra pressen og det alminnelige publikum. Lagmannsretten vurderer en slik personfokustert pågang mot lagrettemedlemmene under gjennomføringen av saken som svært uheldig for lagrettens arbeid. Omfattende publisering av bilder og film vil også innebære et inngrep i lagrettemedlemmenes personvern.

Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner, som for eksempel hensynet til åpenhet og offentlighet i domstolene, som tilsier at et slikt forbud er særlig betenkelig. Denne lagmannsretten slutter seg også på dette punktet til lagmannsrettens vurdering i LB-2016-58330-1, inntatt i HR-2016-1769-U avsnitt 16:

«Lagmannsretten tilføyer at åpenhet og offentlighet i rettspleien er et sentralt prinsipp i et demokratisk samfunn. Media har en viktig kontrollfunksjon også i saker som går for domstolene. Dette er klare utgangspunkter. Nettopp derfor går også ankeforhandlingen for åpne dører. Pressen har, sammen med publikum, adgang til rettslokalet, og pressen kan fritt referere fra forhandlingene. Lagrettemedlemmenes navn og yrke er offentlig opplysninger. Habilitetskontrollen av lagrettemedlemmene vil bli foretatt i åpen rett. Det er selvsagt ikke hemmelig hvem som dømmer i slike saker. Et forbud mot å filme og fotografere lagrettemedlemmene kan vanskelig ses å være til hinder for at pressen kan vareta sine samfunnsmessige oppgaver også i saken her.»

Pressen har anført at publisering av bilder styrker den uavhengige kontrollen av hvem som dømmer. Som det framgår, er imidlertid lagrettemedlemmenes identitet offentlige opplysninger. Lagmannsretten kan ikke se at hensynet til ytterligere kontroll med hvem som dømmer, tilsier at det tas og publiseres bilder av dem.

Etter lagmannsretten syn vil heller ikke et forbud mot å fotografere og filme lagrettemedlemmene utenfor forhandlingene innebære noen vesentlig begrensning i allmennhetens informasjonstilgang. Bilder av lagrettemedlemmene gir ikke informasjon av vesentlig betydning for allmennhetens kunnskap om selve rettssaken.

Etter dette er lagmannsrettens konklusjon at et forbud mot opptak av lagrettemedlemmene også utenfor forhandlingene er et nødvendig og forholdsmessig tiltak for å sikre en forsvarlig gjennomføring av forhandlingene.

Lagmannsretten vil tilføye at den er oppmerksom på at saken har en særlig stor allmenn og historisk interesse. Lagmannsretten vil derfor nøye vurdere om det bør tillates opptak når lagretten avgir sin kjennelse. Pressen vil bli hørt før lagmannsretten tar stilling til spørsmålet.

5 Vilkår for tillatelsen

I medhold av forskriften § 4 fastsetter lagmannsretten følgende vilkår for tillatelsen. Vilkårene er med enkelte justeringer de samme som gjaldt for tingretten.

5.1

I den grad det blir besluttet å lukke dørene eller nedlegge referatforbud i medhold av domstolsloven §§ 125 flg. under de delene av hovedforhandlingen som omfattes av denne tillatelsen, vil opptak ikke kunne gjennomføres.

5.2

Bare dersom de tiltalte samtykker, vil det være adgang til å fotografere og filme dem på vei til eller fra rettsmøtet, i rettssalen før retten er satt eller under deres opphold i tinghuset, jf. domstolloven § 131a første ledd annet punktum.

Det er ikke adgang til å fotografere eller filme de tiltalte under rettsforhandlingene utover det som framgår av punkt 4.1 (begge de tiltalte) og punkt 4.3 (Jensen) ovenfor.

5.3

Det kan gjøres opptak av rettens medlemmer (fagdommerne) slik det framgår under punkt 4.1 ovenfor, og for øvrig fra de kommer inn i rettssalen til retten er satt. Under de øvrige opptak som denne beslutning gir tillatelse til, forutsettes at rettens medlemmer ikke filmes eller fotograferes.

5.4

Opptak må gjøres på en slik måte at det i minst mulig grad forstyrrer aktørene og forhandlingene. Hvert presseorgan kan derfor ikke ha sin egen fotograf og opptaksutstyr. Pressen må etablere en poolordning, hvoretter gjennomføringen av fotografering og opptak gjøres på en måte som skal nærmere avtales mellom pool-representant og lagmannsretten.

5.5

Det skal ikke "sendes direkte" fra aktors innledningsforedrag, forsvarernes merknader til innledningsforedraget, aktor og forsvarernes prosedyrer. Opptakene skal – før de legges ut – underlegges vanlig pressefaglige og presseetiske vurderinger og ansvar.

Overtredelse av opptaksforbudet i § 131a og offentliggjøring av opptak som er gjort i strid med forbudet, kan være straffbart etter domstolloven § 198 tredje ledd. Gjennom forskriften § 5 andre ledd gjelder domstolloven § 198 tredje ledd tilsvarende hvis tillatelse er gitt, men opptaket er utført i strid med det som er bestemt i tillatelsen.

*

Lagmannsrettens beslutning kan omgjøres, jf. forskriften § 5 første ledd andre punktum.

Beslutningen er etter beslutning av saksforberedende dommer, lagdommer Kristel Heyerdahl, truffet av de dommerne som er oppnevnt som rettens medlemmer i ankeforhandlingen, jf. straffeprosessloven § 54, jf. Bøhn, Domstolloven, Kommentartutgave, digital utgave, note 3 til § 12. Når det gjelder beslutningen etter domstolloven § 133, bemerkes at sterke reelle hensyn taler for at det også kan treffes forhåndsbeslutning i medhold av denne bestemmelsen under saksforberedelsen. Det vises til at om det for eksempel gjøres opptak av de uttrukne lagrettemedlemmene før rett settes første dag, vil bildene bli liggende på internett, slik at lagrettemedlemmene under saken kan bli utsatt nettopp for slik pågang fra presse og publikum som forbudet tar sikte på å hindre.

.

Borgarting lagmannsrett

Kristel Heyerdahl
lagdommer

Jørgen Brunsvig
lagdommer

Steingrim Bull
ekstraordinær lagdommer